

РАДЕ ДРАИНАЦ

ИЗАБРАНА ДЕЛА

ПЕСНИК, ПРИПОВЕДАЧ, НОВИНАР, ЕСЕЈИСТА, ПОЛЕМИЧАР
(поводом обележавања 80 година од смрти писца)

Библиотека
ПОСЕБНА ИЗДАЊА
Књига 2

Издавач
Народна библиотека
„Раде Драинац“ Прокуље

За издавача
Драган Оћановић

Рецензент
др Снежана Милосављевић Милић

Приређивач
Драган Оћановић

Уредништво
др Горан Максимовић
др Мирјана Бојанић Ђирковић
Јован Младеновић

Ликовна опрема
Иван Мишић

Тираж 500

Година штампе 2025

Штампа: *Светићринија*, Ниш

ISBN 978-86-86781-48-2

Штампање књиге помогло је Министарство културе Републике Србије

раде драинац изабрана дела

песник, приповедач,
новинар, есејиста,
полемичар

Приредили:

Драган Огњановић, др Горан Максимовић,
др Мирјана Бојанић Ћирковић и Јован Младеновић

УВОД У ЧИТАЊЕ

Раде Драинац (1899–1943) је необична и особена појава у српској књижевности. Драинац је самосвојни песник и налик је Јесећину и песницима декадентима, што се другачије на трагу француске песничке традиције да назвати одредницом „уклети песник“. Сам његов став – бити „Бандит или песник“ условио је и потоњу рецепцију његовог књижевног ставалаштва. Иако посматран кроз погрешне „наочаре“, све до почетка 21. века, као пролетерски песник, „сам изабрао да умре на 1. мај – Празник рада“, његово дело је успело да се све више до читалаца пробија без идеолошког искривљивања и, он се све више указивао као авангардни писац анархичних светоназора. За разлику од Црњанског и Растка Петровића чији повратак у српску књижевност није био обојен левичарством (јер се није могло ни пронаћи), Драинац као писац који је заступао левичарске идеје, у књижевност је враћен као пролетерски песник. И дуго, дуго је морао бити посматран кроз идеолошку призму, и због тога је његово дело тумачено једнострано. Многи избори из његовог дела свели су се најчешће на избор поезије, док су путописи, репортаже, полемике, књижевнокритички, програмски текстови, проза и дневнички записи запостављени. Отуд, у овом избору намера приређивача је била да се Драинчево дело сагледа што свестраније и да се у њему нађу најбољи Драинчеви текстови различитих жанрова. Могућност да се Драинац чита на прави начин проучаваоци књижевности добили су објављивањем сабраних дела која је приредио Гојко Тешић 1999. године. Од тог тренутка мења се рецепција Драинца – он није више само пролетерски песник и бием него стваралац чије дело је имало чак десет томова, при чему је десета књига „Критичари о Драинцу“ у којој су сабрани сви важнији текстови о Драинцу и дата библиографија и хронологија, чиме је Тешић олакшао проучаваоцима Драинчевог дела даља истраживања и тумачења. Све до 2019. године није постојала велика научна синтеза Драинчевог дела¹ а онда је одржан Научни скуп „Књижевно дело Рада Драинца: Ново читање“ у организацији огранка САНУ у Нишу, Филозофског факултета у Нишу и Народне библиотеке „Раде Драинац“ у Прокупљу поводом двоструког јубилеја – сто двадесет година од рођења Драинца

1 Постоје монографије Синише Пауновића „Драинац песник и бием“ (1981), Слободана Костића „Будни сневач“ (1993) и Недељка Јешића „Циркус Драинац“ (2013).

и педесетих Драинчевих књижевних сусрета, да би потом под истим насловом био објављен зборник 2020. године. У зборнику је објављено 14 текстова значајних српских проучавалаца књижевности² и Драинчево дело је ишчитано најсвестраније до сада. Књижевно-меморијална поставка „Раде Драинац“ отворена је 2019. године у Прокупљу да би коначно и његова родна кућа у Трбуњу била обновљена 2023. године. Поводом осамдесет година од смрти писца почело је приређивање његових изабраних дела³ да би коначно у 2025. години посао био завршен.

Књига изабраних дела Рада Драинца подељена је у четири одељка. Први одељак је приредио Драган Огњановић. Огњановић је већ раније приређивао избор Драинчеве поезије⁴ а избор који се налази у књизи је обимнији од претходног и разликује се услед готово деценију дугог потоњег проучавања Драинчевог дела, особито поезије. Приређивач се определио да у избору буде нешто више песама из прве парнасо-симболистичке фазе Драинчеве поезије у односу на претходни избор, јер се у њој могла осетити снага потребна за даљи песнички развој, а у неким од њих већ се јављају неки од опсесивних мотива Драинчевог певања. Драинчеву поезију треба посматрати у синхроничитету и у свим фазама, јер се на тај начин види њено кретање и у тој променљивости његов песнички израз добија на пуноћи, и једино тако се и да целовито сагледати и тумачити. Свој песнички избор одабраних Драинчевих песама Огњановић је назвао „Искрцавање на Јаву“ јер је сматрао да је ова поема парадигматска и да су се у њој сусрели сви топови карактеристични за његову авангардну фазу књижевног стваралаштва, те да ће се они у потоњим збиркама „Бандит или песник“, „Банкет“ и „Улис“ само додатно развијати. Када је реч о трећој завршној фази Драинчевог песничког сазревања у којој се Драинац враћа песничкој традицији и римованом стиху, приређивач се определио да изабере оне песме у којима је најизразитији Драинчев лиризам и у којима се прожимају дубока емотивност и медитативна промишљања о смислу живота, љубави, пролазности, дакле, песме у којима више нема никаквог трага његове авангардне побуне.

Друга велика целина у изабраним делима Рада Драинца је „Раде Драинац – путописи и репортаже“. Избор из Драинчевих путописних текстова и репортажа

-
- 2 Јован Делић, Горан Максимовић, Снежана Милосављевић Милић, Бојана Стојановић Пантовић, Душан Живковић, Светлана Рајичић Перић, Ђорђе Ђурђевић, Јелена Младеновић, Часлав Николић, Владимир Перић, Аница Радосављевић, Милена Кулић, Борис Лазић, Мирјана Бојанић Ђирковић.
- 3 Изабрана дела су приредили: др Горан Максимовић, др Мирјана Бојанић Ђирковић, Јован Младеновић и Драган Огњановић.
- 4 Раде Драинац – Бандит или Песник: изабране песме, Београд: Удружење српских издавача; Ваљево: Интелекта, 2015.

сачинио је Горан Максимовић који се већ бавио овом тематиком у тексту „Путописна проза Рада Драинца“ објављеном у зборнику са научног скупа „Раде Драинац: ново читање“.⁵ Максимовић дели Драинчеве путописне светове у две целине, односно два доминантна путописна света. Први говори о српским крајевима и јужнословенском поднебљу, а други о европским земљама и градовима.⁶ Путописи и репортаже објављивани су углавном у листовима и часописима у периоду од 1923. до 1935. године. Највећи број текстова овог жанра објављен је у листовима „Време“ и „Правда“ али и у више других. Приређивач посебно указује на својеврсне привилеговане просторе Драинчевих путописа и репортажа: Јужну Србију и Грчку, а од градова Скопље и Париз. Приређивач нам указује да је Драинчев путописни поступак близак са приповедним поступком. Отуда, Драинчеви путописи имају јако изражену књижевну црту, наспрам путописа који служе туристима за основно информисање о туристичким дестинацијама. Драинац по запажању Максимовића пише слично као и већина путописаца његовог времена али његови путописи имају једну особену црту по којима се разликују од других – „по оној карактеристичној димензији пишчевог трагања за оном бунтовном и алтернативном страном живота у којој доминирају људи и догађаји са маргине.“⁷ Драинчева путовања нису само предели већ и људи са којима се сусреће и који му указују на неке посебности места на којима се нашао, а најчешће су то писци и уметници. Закључак приређивача је да су Драинчеви путописни текстови дуго били у другом плану, а да је акценат био на поезији, али да његови путописи и репортаже завређују читалачку пажњу и да су подједнако привлачни и изазовни.

Мирјана Бојанић Ћирковић нас у трећем одељку књиге упознаје са Радом Драинцем полемичарем. Драинац је после поезије написао највише полемичких текстова и један је од најзначајнијих полемичара у историји српске књижевности. Осим у „Правди“ чији је стални сарадник, Драинац се полемикама оглашавао у великом броју других листова и часописа. Његове полемике са Тином Ујевићем, Велибором Глигорићем, Радованом Зоговићем, Јованом Поповићем, Ђорђем Јовановићем, Савић Марковић Штедимлијом, Марком Ристићем, Миланом Дединцем, Кочом Поповићем, Милошем Црњанским, али и са интелектуалцима

5 Горан Максимовић се овом темом бавио у оквиру научних пројеката Књижевна прошлост и садашњост на простору југоисточне Србије (бр. О-19-18)огранка САНУ у Нишу, као и комплементарног интерног пројекта Истраживање књижевне прошлости и садашњости на простору југоисточне Србије и у блиским заграничним областима.

6 Горан Максимовић, „Путописи и репортаже Рада Драинца“, *Раде Драинац – Изабрана дела*, Прокупље 2025, стр. 248.

7 Горан Максимовић, „Путописи и репортаже Рада Драинца“, *Раде Драинац – Изабрана дела*, Прокупље 2025, стр. 255.

и писцима окупљеним око ПЕН-а, Академије наука и Цркве представљају класике овог жанра.

У другом делу овог одељка приређивач нас упознаје са манифестима и програмским текстовима Рада Драинца – његовим манифестом хипнизма и текстовима у којима објашњава свој изам, али и са његовим текстовима у којима промишља своју поетику као песник који је завршио са својим авангардним књижевним стварањем и окренуо се песничкој традицији.

У трећем и најкраћем делу упознајемо Драинца као књижевног критичара са истанчаним осећајем за поезију. Приређивач је изабрао два карактеристична текста у којима Драинац са усхићењем и дубоким разумевањем пише о два песника које епоха није најбоље разумела: Растку Петровићу и његовом „Откровењу“ и лирици и схватању живота Владислава Петковића Диса.

Последњи одељак у књизи су „Црни дани“ – Драинчев ратни дневник. Јован Младеновић се потрудио да отклони све недоумице и сумње у погледу аутентичности овог постхумно објављеног Драинчевог дела. Упоредивао је различите машинописе и рукопис на основу кога је Радивоје Пешић објавио прво издање „Црних дана“. И сам приређивач Сабраних дела Драинца Гојко Тешић је пронашао неке недоследности и измене у оригиналном тексту, те је стога објавио овај рукопис у два тома: у четвртном и деветом.

У деветом тому Тешић је додао изостављена места из Пешићевог издања. Јован Младеновић је истражујући судбину рукописа „Црних дана“ дошао до још једног дела текста који се није нашао у претходним издањима и у овом (четвртном) издању додат је читав један пасус који је накнадно дешифрован и налазио се на 41. страни машинописа. Делови текста који се нису нашли у Пешићевом издању изостављени су из идеолошких разлога и реч је о цензури.

Драинчеви „Црни дани“ су и данас један од прворазредних извора за разумевање српског друштва под немачком окупацијом и при том још увученог у грађански и братоубилачки рат. Оно што до сада није било видљиво у пуној мери на основу претходних верзија, јер ти делови недостају, то је Драинчев однос према хрватској издаји Краљевине Југославије и примитивном национализму Хрвата који су већ у време априлског слома били на страни фашиста. Драинац нам портретише најзначајније личности и сведочи о догађајима из 1941. до почетка 1942. године, када је рукопис готов, и када је он заувек завршио са писањем и отишао на лечење у санаторијум на Озрену.

Изабрана дела Рада Драинца престављају ново поглавље у читању и истраживању књижевног стваралаштва Драинца. До сада је његово дело објављивано углавном парцијално и жанровски диференцирано – најчешће као избори поезије, ређе прозе и дневничких записа. Намера тима који је приредио ову књигу била је да читаоци могу да свестраније сагледају Драинчев књижевни рад и да неки будући истраживачи своју пажњу посвете свим областима Драинчевог стваралаштва јер Драинац је био заиста свестран аутор. У жељи да Драинчево дело коначно заузме место које му припада у канону српске књижевности, надамо се да смо још једном дали допринос који ће значајно утицати да се то догоди.

Драјан Оићановић

РАДЕ ДРАИНАЦ, ПОЛЕМИЧАР

Написала предговор, изабрала текстове и указала на изворе
Мирјана Бојанић Ђирковић

РАДЕ ДРАИНАЦ, ПОЛЕМИЧАР

Увод у читање

У овом одељку представљамо Радета Драинца – полемичара, а то чинимо из следећих разлога:

1. полемика је обележје Драинчеве личности: њеног промишљања и испољавања у приватном и јавном простору;
2. полемика је у самој бити Драинчевог књижевног стваралаштва (у најширем смислу, од књижевноуметничких, преко књижевно-научних, књижевнокритичких до новинских текстова);
3. полемика је, поред песама, најзаступљенији жанр у Драинчевом стваралаштву, развијан у најмање два смера – књижевном и публицистичком¹, којима је често заједничко обележје *серијносћ*.

И у ширем контексту авангардне књижевности тадашње Србије и региона, Раде Драинац је један од најзаступљенијих „волшебника“ (полемичара) у дневним листовима и књижевним часописима, у периоду од 1930. године. „Полемичар у приправности“, Раде Драинац ће пуноћу овог начина и вида изражавања достићи током рада у дневном листу *Правди*, где ће „стећи привилегију да пише онако како је сам навикао и оно што му је највише лежало: на првом месту књижевне чланке и полемике и путописне репортаже“². Са овим листом је интензивније сарађивао од 1929. године као хонорарни, а потом као стални сарадник до краја марта 1936. године. До 1933. године, Драинчева полемика од „хица у празно“, преко саговорништва на разне друштвено-политичке теме кроз сарадништво и уређивање листова и књижевних часописа, постаје водећи полемички глас, у смислу иницирања и континуираности полемике, какав је нпр. случај са текстовима поводом Ујевићевог „Сумрака поезије“, али и поводом самог Ујевића, човека и ствараоца, према коме се сам Драинац раније односио

1 Уп. са: Гојко Тешић (ур.), Сабрана дела Рада Драинца 1–10, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1998–1999. и Гојко Тешић (ур.), Зли волшебници: полемике и памфлети у српској књижевности 1–3, Београд – Нови Сад: Слово љубве – Београдска књига – Матица српска, 1983.

2 Јешић, Недељко, Циркус Драинац, Београд: Службени гласник, 2013, стр. 282.

с ретком, а изразитом адмиративношћу. Серијска полемика са Тином Ујевићем, јединствена у Драинчевом стваралаштву, али, по много чему (варијабилном односу саговорника и варијацијама у тону и жанру текстова), значајна је и на ширем плану авангардне књижевности; како је обележје овог књижевног периода „борба за првенство, сукоб мишљења, оспоравања и полемисања“, при чему, у таквом времену „ништа више није свето ни недодирљиво“³, Драинчеве полемике представљају „драгоценост за разумевање контекста међуратне културе“⁴.

Као полемичар, оглашавао се у готово свим најзначајнијим часописима датог књижевноисторијског, друштвеног и културног раздобља: у *Времену*, *Новом човечанству*, *Новостима*, *Зетти*, *Слободној мисли* са по најмање једним полемичким текстом, у *Фронти* са најмање два полемичка текста, у *Сликама актуелних догађаја* и *Новој бразди* са најмање шест, односно пет полемичких текстова, и у *Правди* са више од четрдесет полемичких текстова. Збирка полемичких текстова била је један од планова Драинца као ствараоца; међутим, од планиране збирке *Пуноправна одбрана* остао је само истоимени текст у рукописној заоставштини, који је читаоцима представљен тек у хрестоматији *Зли волшебници* (1983), приређивача Гојка Тешића.

У односу на тематско-мотивски критеријум који је у контексту Драинчевих полемика недовољно сврсисходан јер се готово у сваком тексту поменутог аутора преплићу друштвено-политичке, књижевне, културолошке, просветне, филозофске, често религиозне теме и др, овом опусу Драинчевог стваралаштва приступићемо кроз формално-иманентна обележја:

1. Драинчеве полемике махом су стандардне јер се састоје од две поруке – тезе и оспоравања, односно јер укључују два аутора, који играју алтернативну улогу читаоца. Међутим, серијска полемика са Тином Ујевићем обухвата и тезу и антитезу, акцију и реакцију, напад и одбрану. Драинац је улогу „судије“ као стандардног изворног елемента филозофске полемике, приписивао себи, парадоксално истичући своју усамљеност у изнетим ставовима.

3 Оба цитата наведена су према: Видаковић Петров, Кринка, „Полемика: семантика, дискурс, жанр“, у: Весна Матовић (ур.), *Жанрови у српској периодици: зборник радова*, Београд – Нови Сад: Институт за књижевност и уметност – Матица српска, 2010, стр. 334.

4 Тешић, Гојко, „Завршна напомена“, у: Раде Драинац, *Без маске: полемике и памфлети*, прир. Г. Тешић, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999, стр. 363–364.

2. Драинчеве полемике одликују се посебном методологијом, језиком и стилем. Већ на основу грађе доступне у петом тому Драинчевих *Дела*, која је приредио Гојко Тешић, можемо закључити да је реч о унутрашњем приступу изабраној теми/проблеми. Таквој методологији, у овом контексту, иманентан је информисани читалац. Аутор наведених полемика апелативима и номинализацијом „(са)брате“ настоји да оствари чвршћу емоционалну повезаност са рецепијентом; самим тим, Драинац своју полемику / беседу чини уверљивијом. У комуникацијском процесу као контексту полемике, поред активитета оба члана (полемичара и објекта полемике који потом преузима улогу субјекта), долази до издвајања, искључивања, опозиције и хијерархизације, при чему је „други“, нижи у хијерархији, подложен подређивању, стигматизацији или контроли.⁵ У Драинчевим полемикама „други“ неретко постаје јунак памфлета; у опусу овог писца, упечатљиви су примери такве карактеризације Ве-а Глигорића и Тина Ујевића.

3. Драинац читаоца уводи у проблем *in medias res*, номинализујући своје противнике кроз њихове доминантне негативне особине. Једина контекстуализација датог проблема врши се унутар Драинчевог полемичког деловања: он подсећа читаоце на његове пређашње „фронтове“.

4. Адресате Драинчевих полемичких текстова (у националним оквирима) можемо груписати на следећи начин: према политичком и идеолошком опредељењу које условљава њихово књижевно одређење, можемо издвојити књижевну левицу, којој припадају писци и/или књижевни критичари и публицисти Радован Зоговић, Јован Поповић, Велибор Глигорић, Ђорђе Јовановић, Савић Марковић Штедимлија; њих, надаље, можемо делити регионално (Штедимлија и Зоговић су припадали тадашњој црногорској културној јавности); потом, учавамо (књижевну) десницу окупљену у Академији наука и Пен-клубу, и „десничарске“ институције, каквим је Драинац сматрао Цркву и Универзитет. Овоме треба додати и десничарске ставове *Идеја: часописа за књижевност, политичка и друштвена питања*, чији је власник и главни уредник био Милош Црњански; међу Драинчевим адресатима су и сирреалисти⁶, односно надреалисти. Драинац је својим полемичким текстовима у листу *Фронти* 1932. године оцртао портрете

5 Видаковић Петров, Кринка, наведено дело, стр. 333.

6 В. напомену: „Драинац је, што је неуобичајено, за надреализам користио облике сирреализам и сирреалистички.“ у: Тешић, Гојко, наведено дело, стр. 364

тројице главних представника овог уметничког правца – Марка Ристића, Милана Дединца и Коче Поповића.

5. У стилу Драинчевих полемика заступљена су семантичка наглашавања, чији је технички пандан полуцрни или црни тип истицања слога у цитатима⁷, или пак верзал.

6. У релацији према „другоме“, Драинац заступа позицију изазваног/ нападнутог/ окривљеног, „самог против свих“. „Ми“, у чије име говори Драинац, представља обимом малу заједницу дефинисану превасходно са етичког и идеолошког аспекта; то су, углавном, рецепијенти непосредно везани за уметност (ствараоци), високих естетских и постојаних етичких мерила.

7. Сагледавајући форму Драинчевих полемичких текстова, налазимо још једну њихову жанровску специфичност: Драинчева полемика имала је и ликовни израз у виду карикатуре, а и сама Драинчева личност била је тема (односно „објекат“) многих карикатуриста.

Типолошки, Драинчеве полемике се могу разврстати на: књижевне полемике у ужем смислу, полемичко-памфлетске текстове квантитативно најзаступљеније у Драинчевом опусу, док се унутар њих могу издвојити политички памфлети, сабрани и публиковани у осмој књизи *Дела* под називом „Издајство интелектуалаца“, коју је писац најавио у листу *САД*, бр. 12, 18. октобра 1936. године. У „Завршној напомени“ уз пету књигу Драинчевих *Сабраних дела*, Гојко Тешић даје назнаке даљег разврставања политичких памфлета поменутог писца кроз „изразите памфлете“, односно „политичке пасквиле!“.⁸ Тешић Драинчеве полемике даље градира кроз „изазове, естетске провокације и сучељавања“⁹, при чему је трећи тип полемика често остајао без одјека (одговора). Драинчеве текстове можемо даље разделити на списе *ипротив* одређене идеје (сурогата у књижевности и сл.), идеологије или одређеног аутора (в. „Г. Драинац против најмлађих“), унутар којих уочавамо типичне полемичке текстове („Марко Цар полемише. Нова Европа“; „У жестокој борби за балканску културу. [...]“) настале одређеним поводом („Поводом, Сумрака поезије“) или наглашено субјективне („У вези са књигом ваљевског лекара г. др Миленковића. Са моје стране (подв. М. Б. Ђ)“), са циљем детронизације туђе

7 Према: Тешић, Гојко, наведено дело, стр. 364.

8 Исто, 364.

9 Исто, 363.

(„Детронизирање песника“) или одбране Драинчеве књижевне личности. Засебну групу Драинчевих полемичких текстова чине отворена писма и изјаве. Њих повезује Драинчево недвосмислено експлицитно одрицање неке идеје или личности, а разликује их интензитет Драинчевог „обећања“ које каткад прераста у отворено упозорење противнику/неистомишљенику (нпр. „Изјава Рада Драинца“).

Драинац полемичар био је и *йројив*¹⁰, и *за*¹¹; у својим (условно речено) идеолошким назорима био је виталиста на себи својствен начин, али доследан; када је одступао од неке пређашње идеје, чинио је то радикално.¹² Иза појединих Драинчевих наслова наизглед реторичког карактера („Зашто се наша књига не чита?“, Драинац 44 :1999–45) откривамо полемичара – синтетичара који настоји да себи савременом (и потоњем) читаоцу донесе укупну слику културе свог времена, са тежиштем на регистравању њених малих и великих „болести“, уз могуће „путеве“ њеног излечења.

У тематско-мотивској равни Драинчевих полемика „за“, унутар концепта нове литературе значајно место заузима Драинчево схватање модерног песника (нарочито зато јер је песник суштинска, наджанровска одредница Драинца-ствараоца). У одређењу модерног песника такође уочавамо Драинчево „против“: модерни песник је, по њему, супротност ономе што се, примера ради, велича у стваралаштву Тина Ујевића; модерни песник у *биџи* мора бити *искрен* и спреман на давање себе свету; тачније, песник мора *изаћи из себе у свети* и видети га својим унутрашњим бићем. У формално-стилском погледу, мора одступити од „болних фраза и речи, пустих и ладних као стене“¹³ и од „насилног конструисања теорија“, где „предмети добијају наличја уместо лица“¹⁴. Напослетку, песник треба да буде *самоникао*.

Драинац – полемичар се у својим есејима дотицао и теорије књижевне полемике, *a priori* је негативно одређујући као „књижевну свађу на некњижевни начин“. Појашњења ради, Драинац је имао (са)знања о жанровском потенцијалу

10 Наведени прилог заступљен је и у насловима Драинчевих полемика. Уп. „Г. Драинац против 'најмлађих': о сурогатима у нашој уметности” (Раде Драинац, Без маске: полемике и памфлети, прир. Гојко Тешић, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1999, стр. 12–13) и сл.

11 Уп. „Нова литература”, „За социјалистички реализам” (Раде Драинац, наведено дело, стр. 17–18; 218–222) и сл.

12 Уп. „Одричем се такве литературе” (Раде Драинац, наведено дело, стр. 69–70).

13 Исто, стр. 13.

14 Исто, стр. 12.

полемике, а његово одређење овог жанра дато је са аспекта часописних полемика његовог времена (међуратног раздобља), у националним оквирима. Као синоними књижевној полемици у Драинчевим есејима фигурирају синтагме „незналачке критике“, „књижевни медиокритети“ и „још гнуснији одговори ’увређених’ књижевних стваралаца“.¹⁵

Један од најзначајнијих Драинчевих текстова о природи књижевне критике међуратног периода носи индикативан наслов, „У вртлогу века“. Поред синтетичности и вишеаспектног приступа мерилу књижевне критике свог времена, Раде Драинац је овим текстом похранио ширу друштвено-историјску и политичко-културну слику свог времена. У овом тексту налазимо и Драинчево виђење тадашње, али и књижевне критике уопште: „Књижевна делатност треба да буде сасвим слободна. Критика такође. Обе активности су последице савести појединаца и њихових погледа на изграђивање културе.“¹⁶ Драинчево теоретисање о књижевној критици није заобишло ни дефинисање задатака књижевног критичара његовог (и сваког!) времена: „Обе активности [књижевна делатност и критика, прим. аут.] су последице савести појединаца и њихових погледа на изграђивање културе.“¹⁷ У погледу делатности књижевног критичара Драинац, парадоксално, негативно вреднује методе које су у основи значајног дела његовог књижевно-научног опуса: субјективност у оцени вредности књижевног дела, слобода критике „до критичарског манијаштва“¹⁸, те инструментализација књижевнокритичког списка у идеолошком (политичка пасквила) и памфлетском погледу.

Резимирајући Драинчеву *криџику*, закључујемо да је Драинчев програм песничког бунта доследно и дубоко укоренен у призму његовог сагледавања стварности – друштва и културе свог времена. Често је *ишак* бунт Драинчева примарна мотивација, што нас наводи на закључак да Драинац, заправо, пише у основи исти текст, текст побуне, демаркације и демистификације, а различите форме (књижевноуметничке, књижевно-научне, публицистичке).

Мирјана Бојанић Ђирковић

---

15 Исто, стр. 217.

16 Исто, стр. 228.

17 Исто, стр. 228.

18 Исто, стр. 234.

БЕЗ МАСКЕ

Кад будем осетио да ми на грани лист говори што дрхти у јутарњој измаглици, а трава, црвенкаста у сенкама, пружа љубавни мирис за душу, тада ћу заборавити на фајансе, мајолике, етрурске теракоте, Челинијеву аржантерију, на мисли суве као дренавина, на укусне корице књига које су представљале глад и жеђ, – кад се будем вратио ветру, зрелим стрњиштима, невиности ливада у долинама, брезама и виновој лози, и кад из ове блудње и скитње будем пао уплакан на рођену и заборављену земљу, тада ћу сасвим очистити душу од гара са станица, од прашине са друмова, од угљеног дима са предграђа и црвоточне влаге зидова из бедних градских квартава.

Мање-више све је похота духа, жудња за што блиставијом спољашношћу. Као ни моји савременици нисам мога да побегнем од празнине времена, од неприродних упоређења, те сам чистоту сунца из влажних, родних шума замењивао лампом на канделабру.

Говорили су о братству и беди, а носили свилене кошуље; жудели свет да ослободе патња, а утапали дух у мемљивост историје. Уместо да су се разоткривали до увредљиве голотиње они су као историјски, микејски мртвачи склапали очи под златним лишћем предрасуда, временског кукавичлука, друштвене конвенционалности и ускогрудности.

Кад сам год покушавао да ишчупам крик из крви као стабљику руже из мекане баштенске земље, осуђивали су ме, називајући ме злочинцем, временским болесником, који је у румену јабуку оптимизма и вере унео одвратног црва меланхолије и разједања! Ништа ми жалије није него прекидање рата малограђанској логици. Требало је свој протест да издигнем до те мере, да ме расточе на точку као средњовековног јеретика. Требало је да наставим пут, а судбина би ме ионако извела на чистину. Да сам се пре пет година одрекао свих страсти,

